

tret de). No podem assegurar que això estigui ben llegit o sigui exacte. Potser mala interpretació d'una abreviatura *aleg'* = *alegre*? O un *aléuig*, amb *-ig* = *-g*, postverbal de *a(l)leujar*, mot que realment està documentat per la rima *aléuig-agréuig* (postverbal d'*agreujar*) en el Torcimany d'Aversó (1392.1), i que no ha desaparegut del tot, a Menorca, si bé a Ciutadella diuen *allauj* (*AlcM*) amb *a* secundària analògica. Seria 'alleujament, deslliurança' (> *satisfacció*?) o bé 'descàrrega', no ho sé i és idea sens dubte insegura però que en tot cas no podem descartar. En tot cas és de notar que les dues vegades es refereixi a reis de llengua castellana. —² La segona ed. d'*AlcM* hi afegeix un passatge de Miquel Llor (1927) on té el valor del cast. *alarido*, cosa que sembla impròpia i és suspecta de ser deguda a la intervenció d'un barroer «corrector de català»; «autoritat» sense autoritat, cita que no puc aprovar.³ En una narració de les torbacions del S. xvi, datada de 1511: «Vist per los de Inca, que axí se n'anavan sens combatre'ls, isqueren de la vila obra de 700 hòmens, meteren-se per lo vinyet ab moltes *alarides*, cridant-los 'peccores, peccores'!» Encara que vagi publicar-la un bon coneixedor, Quadrado, en *Foenses y Ciud.*, p. 269n. (2.ª ed.), ajuda a la desconfiança el fet que en la 1.ª ed. hi hagi *alarites* en lloc d'això. ¿Potser adaptació temporal del cast. *alarido*, potser creació paral·lela, i en tots dos casos caiguda aviat en desús?

Alarma, alarmant, alarmar, V. arma

ALASFOR, 'espècie de safrà', de l'àr. *al-ʿuṣṣūr* id. □ 1.ª doc.: 1315.

Dos casos en les llistes de Rendes reials valencianes d'aquesta data (*CoDoACA* xxix, 120, 122); Eiximenis usà la variant *alassfor* (*Regiment*, 30), on la *-l* apareix repetida, alhora per repercussió i per influència de *flor*. El mot àrab ja apareix en Abenalbéitar (primera meitat S. xiii) i era força anterior, car ja l'imità en el S. xii Gerardo de Cremona donant-li el valor adjectiu de 'groc' (*Isis* xii, 42); el cast. *alazor* es documenta des de Juan Ruiz, c. 1340 (nota a la meua ed., v. 1614d), cf. *DCEC* I, 81.

Alasme, V. alaimè

ALASSET, 'fonaments subterranis d'un edifici', mot ribagorçà, usat a Bonansa (*AlcM*) i a Benasc («han feto els *alassets* tan una illesia», Ferraz., p. 19). Del mateix origen que l'alt.-arag. *alacé* (*BDC* xxiv, s. v.), arag. *alacez* (Borao, de primer plural de *alacet*); o sigui d'*isàs* plural de l'àr. 'ass' 'principi, fonament', 'fonament d'edifici', d'on prové també el cast. ant. i dial. *ALIZACE*, *alixaque*, port. *alice(r)ce*, *DCEC* I, 135.

Alat, V. ala Alatar, V. DCEC I, 80 *Alatge, ala trencat, V. ala Alats, V. lateral*

ALATXA, 'espècie de sardina grossa i de qualitat inferior', del ll. ALLEC, ALLÈCIS (o HALLĒC) 'espècie d'escabex', 'el peix que s'amania amb aquest escabex'; transmès pel mossàrab *lāc* a l'àr. *lač* (col·lectiu) sobre el qual formà l'àr. vulgar el nom d'unitat *lāca*, amb article *al-lāca*, d'on el nom català i castellà. □ 1.^a doc.: 1313.

Ja el trobem en una llista de peixos que es venien a Balaguer en aquesta data (*BABL* xii, 422), i en una altra de mallorquina de 1361-1365 (*BSAL* vii, 120a). «Una alflàvia dolenta, miga de *alucas* salades», en un doc. de 1546 (Alòs, *Inv. de Castells*, 50), sembla mala lectura per *alac* < *b* > *a*. Per a l'ús en terres valencianes, veg. les precisions que he reportat de Giner i March, s. v. *ALADROC*. En castellà és mot especialment propi de Múrcia, segons G.^a Girona, si bé el *DacEsp.* no li fa restriccions regionals. En llatí s'usà des de Plaute com a nom d'una salsa pròpia per a peix, a manera d'escabex, però St. Isidor ja puntualitza que a part d'aquest sentit és també una mena de peix de poc valor (en aquest sentit es pot pendre el diminutiu) adequat per amanir-lo amb la salsa en qüestió, i el fet de parlar-ne juntament amb les sardines dóna a entendre que és precisament l'alatxa: «sardinas --- vocari; *allec* pisciculus ad liquorem salisamentorum idoneus; unde et nuncupatus» (*Etyrn.*, ed Lindsay xii, vi, 39).

No està ben aclarit en realitat quina de les dues acepcions fou la primitiva, puix que no ens és coneguda l'etimologia del mot llatí. En dialectes del Sud d'Itàlia apareix *alīce* (Calàbria) com a nom d'una mena d'"anxova" (Rohlf's, sic. *aliccia*, *aleci* (Traina), mentre que Coray a les Illes Lípari recollí *alāca* i al costat d'aquest un equivalent *alici*: la forma en *i* deu ser autòctona, i la forma en *a* potser és d'origen català o castellà (*VKR* III, 362; cf., però, també *dentāsa* al costat de *dēntīši*, p. 363). En àrab magrebí tenim *lāč* 'espècie de peix que es cria en el llac de Bizerta', segons el Cazwiní i l'Idrissí, àr. marroq. i alger. *lāca* (Lerchundi, Beaussier); i del nom de *Bibalacha*, que consta ja en el S. xvii com a denominació d'una porta de la ciutat de Granada encara anomenada així (< *Bāb-al-Lāca* 'porta per on entraven el peix els pescaters'), es dedueix que també s'usà en l'àrab de Granada (Simonet, s. v. *lach*). El resultat del llatí HALLĒCEM en mossàrab degué ser *lēc(e)*, arabitzat en *lāc*, i d'ací l'àrab vulgar extrauria el nom d'unitat *lāca*.

No és gaire estrany que l'àrab reduís això a la seva vocal fatha, car el sufix mossàrab freqüent provinent de -ACEUS, -ACEA, també devia pronunciar-lo els moros (per llur pobresa de distincions vocàliques) oscil·lant entre *ā* i *á*, i es pot creure que en els mots que sentien com d'origen mossàrab (i així els ho indicava clarament la *č*) evitarien el timbre *ā* creient-lo fruit de la tendència a arabitzar més fortament la pronunciació.

Pel que fa al sentit de *poca alatxa* «poca traça o punt o poca ànsia en lo treball», propi del Maestrat (Ga. Girona), 'poc seny, poca-vergonya' a les Balears, sembla que en realitat es tracta del mot agitanat